

SKÚMANIE KRIMINALITY V REGIONÁLNOM BEZPEČNOSTNOM PROSTREDÍ

Viktor ŠOLTÉS¹, Jozef KUBÁS²

ABSTRAKT

Jedným z najvýznamnejších javov, ktorý ovplyvňuje bezpečnostnú situáciu v lokálnom, ale aj regionálnom bezpečnostnom prostredí je kriminalita. Kriminalitu je možné vyjadriť prostredníctvom počtu spáchaných trestných činov. Každý región je špecifický druhom kriminality, ktorá je na jeho území páchaná. Príspevok sa zaoberá analýzou jednotlivých druhov kriminality v regiónoch Slovenskej republiky. Práve na zlepšenie úrovne bezpečia v obciach je potrebné poznať aká je bezpečnostná situácia regiónoch. Cieľom príspevku je poukázať na špecifiká kriminality v jednotlivých regiónoch, navrhnúť opatrenia pre efektívnejší boj s týmto negatívnym javom a tak priamo prispievať na zlepšenie bezpečnostného prostredia obcí ktoré sa v nich nachádzajú.

Kľúčové slová:

Bezpečnosť, kriminalita, región, obec.

ABSTRACT

One of the most important phenomena that affects the security situation in the local and regional security environment is crime. Criminality can be expressed through the number of committed crimes. Each region have a specific type of crime that is committing on its territory. The paper deals with the analysis of individual types of crimes in the regions of the Slovak Republic. To improve the level of security in municipalities, it is necessary to know the security situation in the regions. The aim of the paper is to point out the specificities of crimes in individual regions and to propose measures to combat this negative phenomenon more effectively and thus contribute to improving the security environment of the municipalities within them.

Key words:

Security, crime, region, municipality

¹ Viktor Šoltés, Ing., PhD., Žilinská univerzita v Žiline, Univerzitná 8215/1, 01026 Žilina, +421 41 513 6656, Viktor.Soltes@fbi.uniza.sk

² Jozef Kubás, Ing., Žilinská univerzita v Žiline, Univerzitná 8215/1, 01026 Žilina, +421 41 513 6668, Jozef.Kubas@fbi.uniza.sk

1 ÚVOD

Kvalita života človeka je ovplyvňovaná množstvom aspektov, pričom v kontexte súčasnej situácie patrí bezpečnosť medzi tie najdôležitejšie. Na bezpečnosť každého jedinca vplýva množstvo faktorov, z toho dôvodu aj vnímanie bezpečnosti je u každého individuálne. Jedným z objektívnych ukazovateľov bezpečnostnej situácie je aj kriminalita, ktorá negatívne ovplyvňuje bezpečnosť človeka, a tým aj jeho kvalitu života. Pre zlepšovanie bezpečnostnej situácie ľudí z hľadiska kriminality je nevyhnutné poznať riziká, ktoré z nej plynú. Tie sa líšia v závislosti od územia, na ktorom obyvatelia žijú. Východiskom pre zvyšovanie bezpečnostnej situácie v mestách a obciach je poznať vývoj kriminálnej situácie v regiónoch a poznať štruktúru a trend vývoja kriminality.

2 REGIONÁLNA BEZPEČNOSŤ

Slovné spojenie **regionálna bezpečnosť** v sebe obsahuje dva samostatné pojmy, ktoré je zložitú jednoznačne definovať. Pri vymedzovaní pojmu bezpečnosť je potrebné vedieť o bezpečnosť koho, resp. čoho sa jedná. Ak ide o bezpečnosť občanov, je potrebné poznať hrozby, pred akými ich je potrebné chrániť. Dôležité je poznať aj bezpečnostné prostredie, v ktorom sa občania nachádzajú. Za takéto prostredie môže byť považovaná akákoľvek oblasť, resp. región. Jednoznačne definovať pojem región však taktiež nie je jednoduché a musí byť zrejmé, pre aké účely má jeho definícia slúžiť. Navyše, aj s týmto pojmom sa spája celý rad ďalších súvisiacich pojmov.

Pojem **bezpečnosť** sa nedá jednoznačne definovať. Všeobecne je možné povedať, že sa jedná o stav systému, kedy sú riziká plynúce z procesov odstránené alebo znížené na minimum [1]. Chápanie podstaty bezpečnosti je rôzne v závislosti na tom, či sa jedná o [2]:

- bezpečnosť človeka ako individua - dôraz je kladený na zaistenie podmienok za účelom ochrany života, zdravia, majetku a životného prostredia človeka. Podľa článku 5 Európskeho dohovoru o ľudských právach má každý jedinec právo na bezpečnosť.
- bezpečnosť štátu - ochrana krajiny pred napadnutím zvonku.

Na bezpečnosť vplýva množstvo rôznych aspektov. Medzi tieto aspekty býva zaradená často práve kriminalita a iná protispoločenská činnosť. To je aj dôvod prečo je dôležité sa zamerať na tento fenomén, ktorý ovplyvňuje negatívnym spôsobom život obyvateľov na určitom území [3].

Podľa Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky z roku 2005 je možné za **bezpečnostné prostredie** považovať „časť spoločenského prostredia, v ktorom sú podmienky existencie a vývoja sociálneho subjektu, jeho činnosti, vzťahy a záujmy determinované bezpečnosťou“ [4]. Jedná sa o geopoliticky relatívne ucelené územie, ktoré je okrem bezpečnosti podmienené aj sociálno-ekonomickými, kultúrno-

historickými a inými činiteľmi. Z hľadiska štruktúry sa bezpečnostné prostredie delí na vonkajšie a vnútorné.

Vonkajšie bezpečnostné prostredie referenčného objektu tvoria činitele a procesy, odohrávajúce sa mimo hraníc referenčného objektu, ktoré majú rozhodujúci vplyv na jeho bezpečnosť. Podobne ako vonkajšie bezpečnostné prostredie, aj **vnútorné bezpečnostné prostredie** je dané referenčným objektom. Za referenčný objekt môžu byť považované aj subjekty územnej samosprávy (obce/mestá a vyššie územné celky), ktorých vnútorným bezpečnostným prostredím bude v tomto prípade lokálne bezpečnostné prostredie – vnútorné prostredie týchto subjektov (územie, ktoré je vymedzené katastrálnymi hranicami). Za lokálne bezpečnostné prostredie možno považovať „súbor materiálnych, ekonomických, sociálnych, politických a duchovných činiteľov“, ktoré zásadne ovplyvňujú referenčný objekt (jeho činnosť, ale aj život jedincov a sociálnych skupín nachádzajúcich sa v ňom) [5].

Indikátory bezpečnosti je možné definovať ako merateľné prevádzkové premenné, ktoré môžu byť využité na popis rozsiahlejšieho javu alebo časti skutočnosti. Je možné rozlíšiť dva druhy indikátorov bezpečnosti [6]:

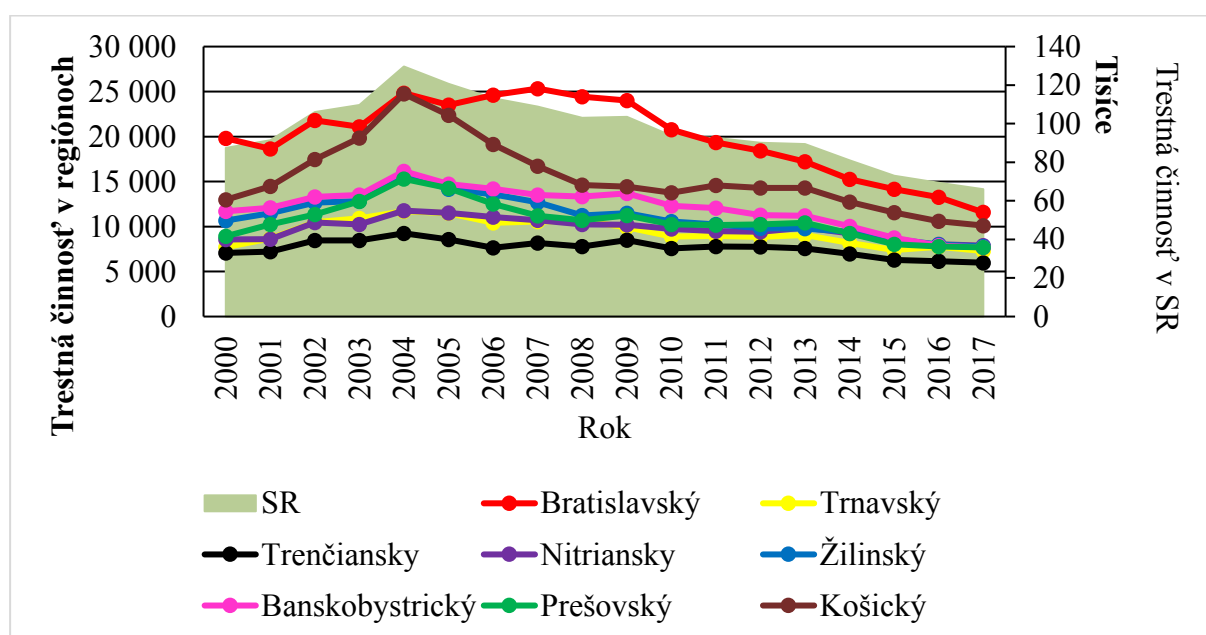
- **Reaktívne indikátory**, ktoré vyjadrujú počet bezpečnostných udalostí za určité obdobie (po prekonaní kritických hodnôt signalizujú zhoršenie bezpečnostnej situácie v lokálnom prostredí). Medzi tieto indikátory patrí napríklad pouličná kriminalita (mravnostná, majetková), vandalizmus, násilná kriminalita, drogová kriminalita, a pod.
- **Prediktívne indikátory**, ktoré sa zaoberajú monitorovaním prevádzkových procesov so zameraním na ich kritické miesta a potenciálne nehody. Zameriavajú sa na väzbu manažmentu na bezpečnosť, vnímanie nebezpečenstva a stupňov prevádzkových rizík, dôveru vo vyšetrovanie nehôd, efektivitu komunikácie o bezpečnosti v rámci organizácie, efektivitu riadenia krízových situácií, a pod.

Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti v znení neskorších predpisov hovorí, že kriminalita je konanie, ktoré je trestným činom [7]. Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v Trestnom zákone [8]. Kriminalitu je možné exaktne vyjadriť pomocou špeciálnych kvantitatívnych a kvalitatívnych veličín trestnej činnosti. Skúmaním týchto veličín sa zaoberá fenomenológia kriminality. Medzi tieto veličiny patrí aj štruktúra trestnej činnosti, ktorá určuje podiel jednotlivých druhov trestných činov na celkovom počte trestných činov spáchaných v určitom čase na určitom mieste.

Jednotlivé druhy trestných činov (štruktúra kriminality) sú vytvorené na základe skutkovej podstaty trestných činov a na základe toho, voči komu (čomu) spáchané trestné činy smerovali. Všeobecná kriminalita je zložená zo štyroch druhov kriminality – násilnej, mravnostnej, majetkovej a ostatnej kriminality. Okrem toho existujú ešte ďalšie dva druhy kriminality, a to zostávajúca a ekonomická kriminalita.

2 KRIMINALITA V REGIÓNOCH SLOVENSKA

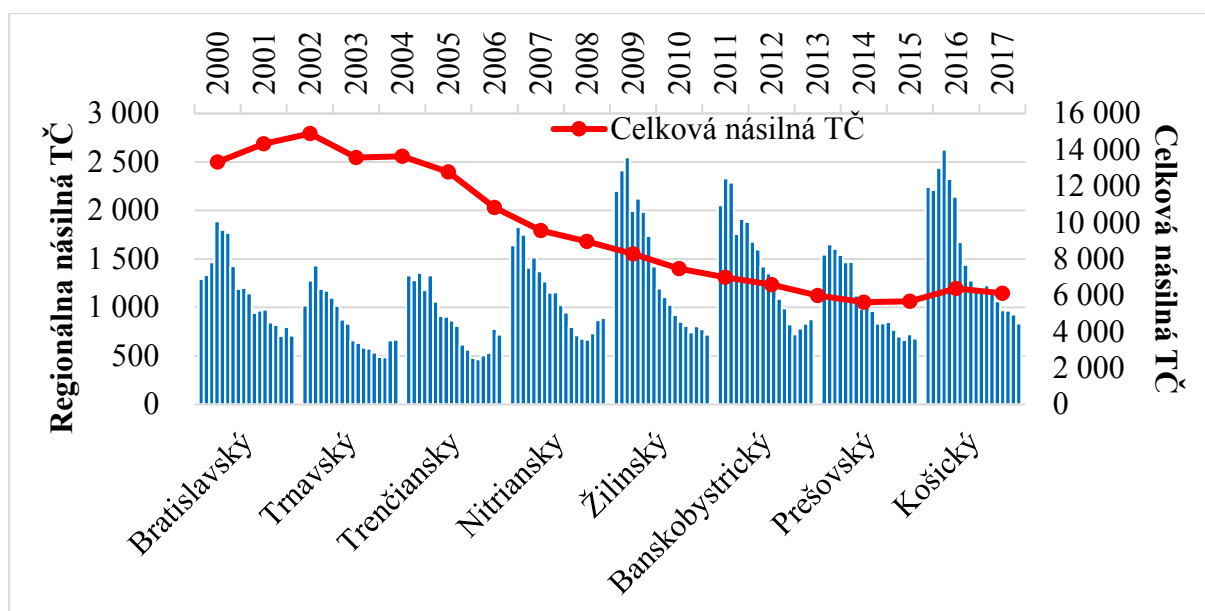
Bezpečnosť v regióne je priamo ovplyvňovaná činnosťou ozbrojených a poriadkových zborov, ktoré na ich území fungujú. Príslušníci Policajného zboru Slovenskej republiky riešia trestné činy a priestupky, ktoré zistili svojou vlastnou činnosťou alebo im boli oznámené inými občanmi [9]. Počet takýchto protispoločenských a protiprávných skutkov je jedným z aspektov ovplyvňujúcich bezpečnostnú situáciu v regióne. V rámci regiónov úrovne NUTS 3 je možné analyzovať páchanie kriminality (resp. trestnej činnosti). Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky vykonáva monitoring páchania trestnej činnosti podľa šiestich druhov trestnej činnosti v rámci regiónov úrovne NUTS 3. Vývoj celkovej trestnej činnosti v rámci regiónov aj v rámci Slovenska je zobrazený na obrázku 1.

Obrázok 1 Vývoj celkovej trestnej činnosti (podľa: [10])

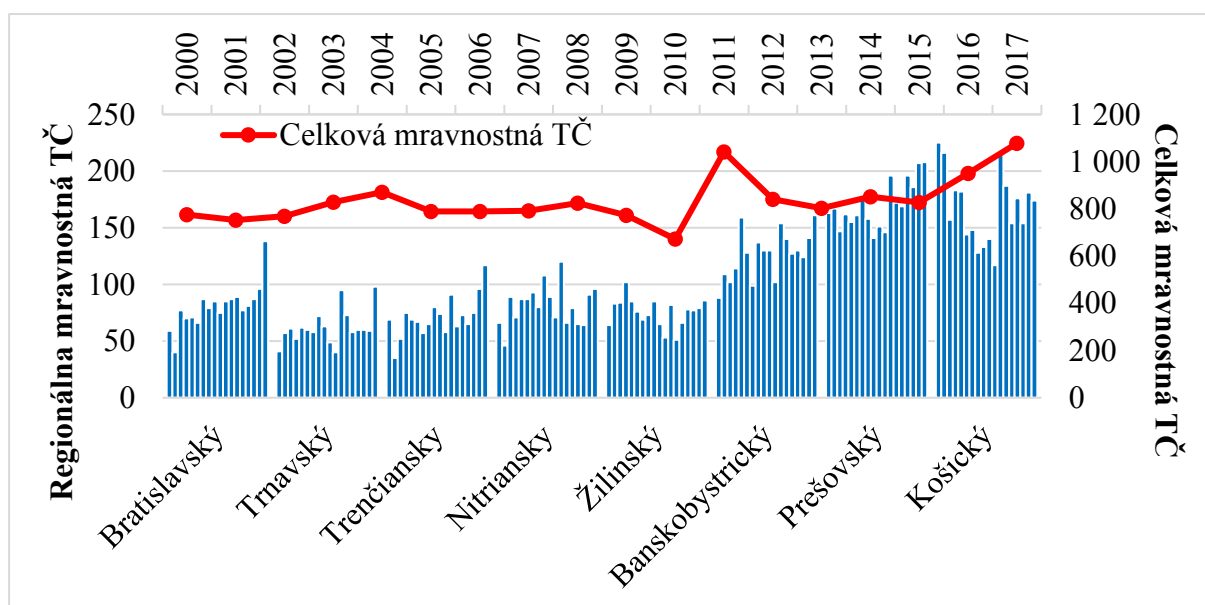
Počet trestných činov na Slovensku od začiatku sledovaného obdobia rástol až do roku 2004, kedy dosiahol hodnotu takmer 140 000. Od tohto roku sa počet trestných činov neustále znižuje, pričom v roku 2016 klesol na svoju doteraz najnižšiu hodnotu dosahujúcu takmer 70 000. V rámci regiónov sa na prvom mieste s výrazným náskokom nachádzal Bratislavský kraj, na ktorý sa v rokoch 2002 až 2007 doťahoval Košický kraj. V súčasnosti sa situácia vo všetkých regiónoch takmer stabilizovala a dochádza k vyrovnávaniu regionálnych disparít, pričom trend je mierne klesajúci [11].

Vývoj násilných trestných činov od roku 2002 neustále klesal až do roku 2015, kedy bol zaznamenaný mierny nárast. V uplynulom roku počet násilných trestných činov opäť mierne klesol. Z hľadiska regiónov sa násilná kriminalita v minulosti najviac vyskytovala v Žilinskom a Košickom kraji. V súčasnosti je možné konštatovať, že počet násilných trestných činov vo všetkých krajoch klesol a situácia v krajoch sa z tohto pohľadu vyrovnala.

Obrázok 3 Vývoj násilných trestných činov (podľa: [10])

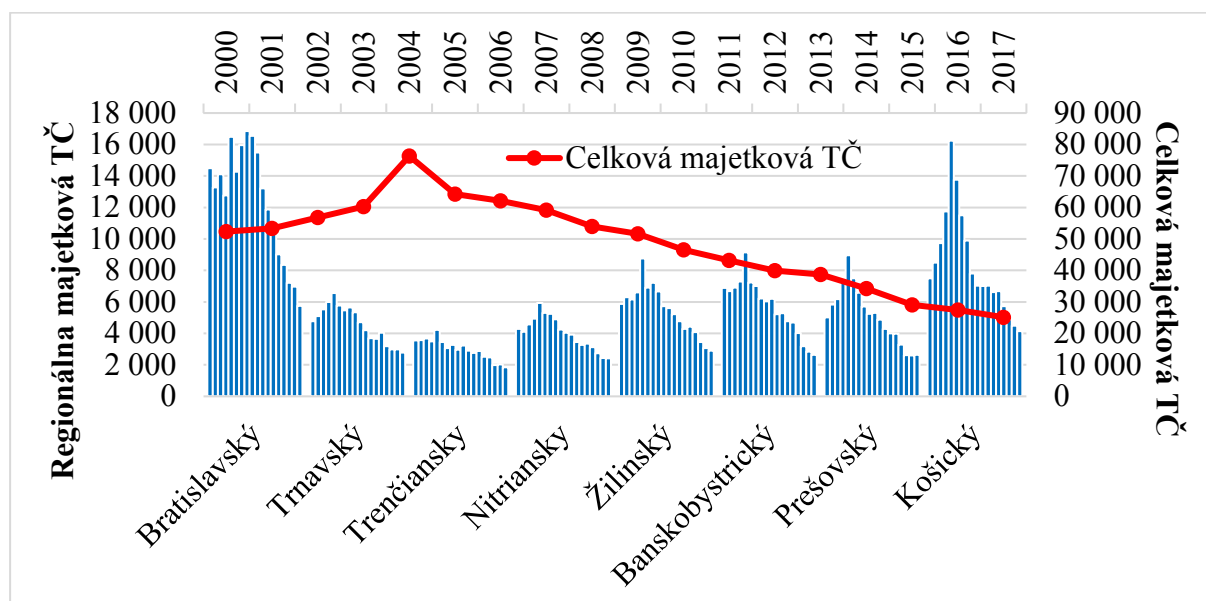
Podľa počtosti je mravnostná trestná činnosť dlhodobo najnižšia. Príčinou môže byť vysoký stupeň latencie, ale aj malý počet trestných činov tohto druhu a ich špecifickosť. V posledných troch rokoch je možné sledovať zvýšenie počtu mravnostných trestných činov. V sledovanom období najväčší počet týchto trestných činov bol zaznamenaný práve v roku 2017, kedy najväčší nárast zaznamenal Bratislavský, Trnavský a Trenčiansky kraj.

Obrázok 3 Vývoj mravnostných trestných činov (podľa: [10])

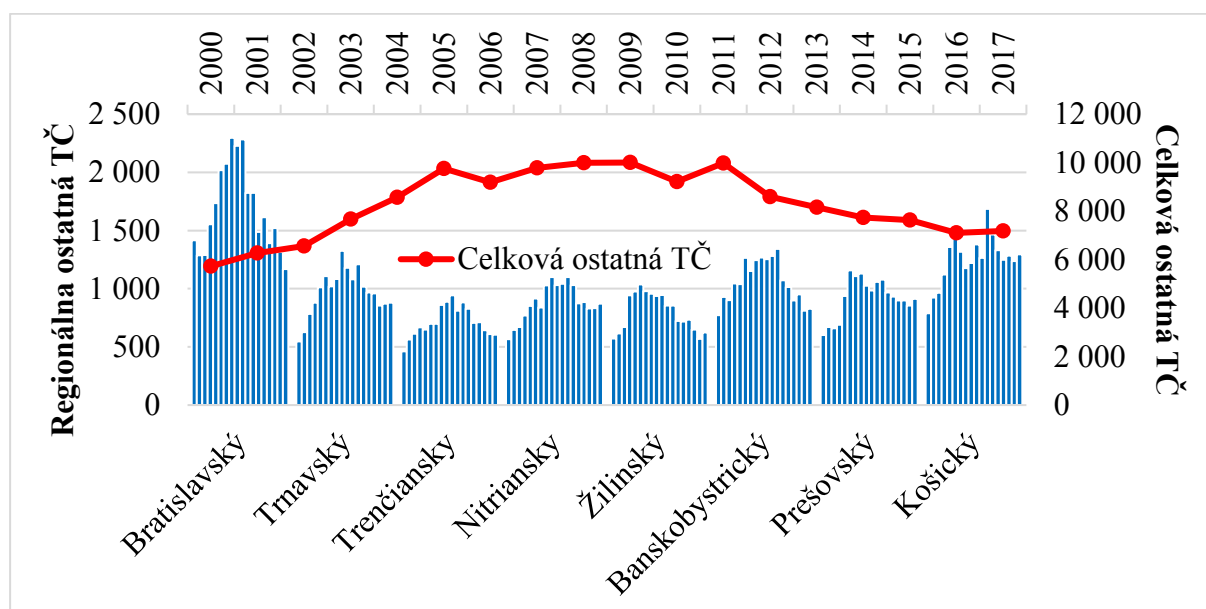
Z hľadiska počtu je jednoznačne najrozšírenejším druhom trestnej činnosti páchanej na území Slovenska majetková trestná činnosť. Počet týchto trestných činov zaznamenáva klesajúci charakter – z počtu takmer 80 000 trestných činov v roku 2004 (maximum) sa počet znížil na úroveň 25 000 trestných činov v roku 2017 (minimum).

Dlhodobu najmenej majetkových trestných činov je páchaných v Trenčianskom kraji, naopak najviac ich bolo v minulosti páchaných v Bratislavskom kraji (v rokoch 2004 – 2008) a v Košickom kraji v roku 2004.

Obrázok 4 Vývoj majetkových trestných činov (podľa: [10])

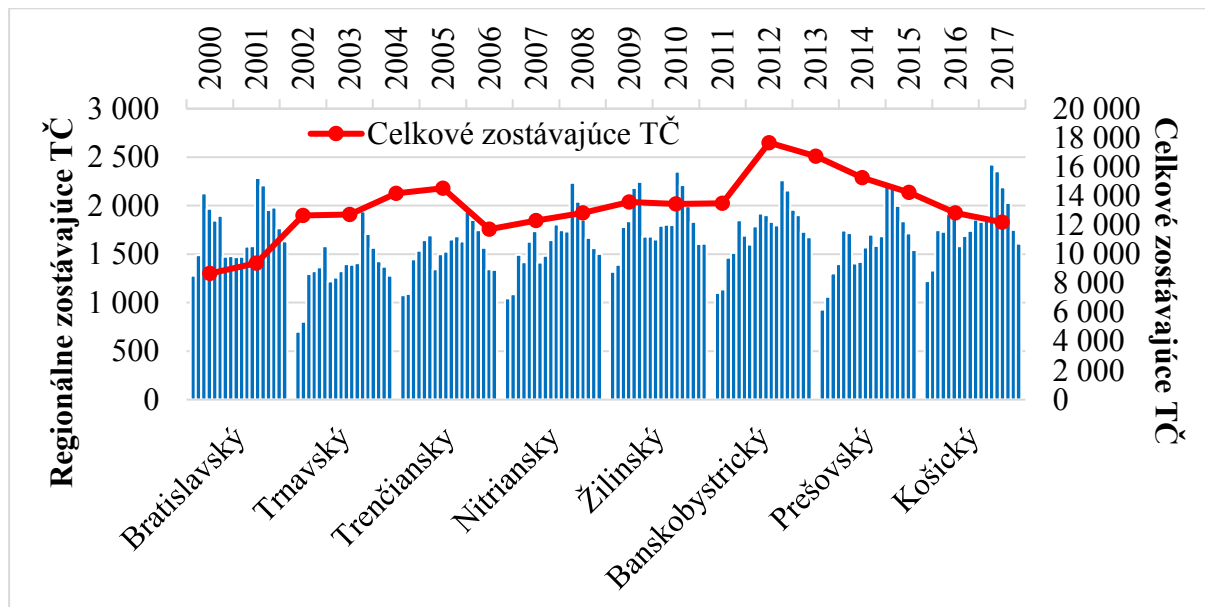
Ostatná trestná činnosť, medzi ktorú je možné zaradiť napríklad trestné činy výtržníctva alebo drogovú trestnú činnosť v rámci Slovenska v rokoch 2005 až 2011 oscilovala okolo hodnoty 10 000. Jednoznačne najvyššie zastúpenie má v Bratislavskom kraji. Za sledované obdobie sa len Trenčianskemu kraju podarilo nepresiahnuť 1 000 ostatných trestných činov.

Obrázok 5 Vývoj ostatných trestných činov (podľa: [10])

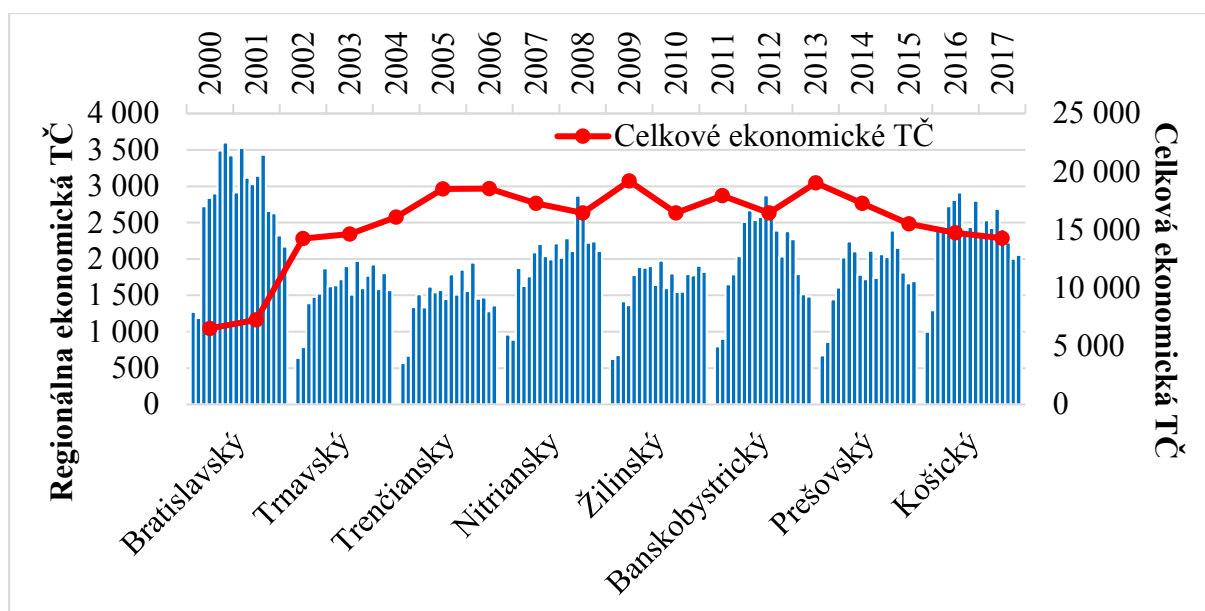
Vývoj zostávajúcich trestných činov je nestabilný. Ich počet postupne rástol od roku 2000 do roku 2005. Následne v roku 2006 rapídne poklesol počet týchto

trestných činov. Najväčší skok nastal v roku 2012, čo súvisí predovšetkým s trestným činom ohrozovania pod vplyvom návykovej látky. V uvedenom roku totiž došlo k prekvalifikovaniu vedenia motorového vozidla pod vplyvom alkoholu s viac ako jedným promile alkoholu v krvi z priestupku na trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky. V súvislosti s tým však došlo aj k zvýšeniu objasnenosti tejto kriminality o približne 5 %. Od roku 2012 tento druh kriminality postupne klesá.

Obrázok 6 Vývoj zostávajúcich trestných činov (podľa: [10])

Posledný druh trestnej činnosti, ekonomická trestná činnosť sa vyvíja turbulentne. Kým v roku 2000 bol počet takýchto trestných činov mierne nad hranicou 6 500, v roku 2009 a 2013 ich bolo zaznamenaných až vyše 19 000. Ide teda o modernú trestnú činnosť, ktou je veľmi zložitá objasniť a dokázať z dôvodu jej sofistikovanosti. Najviac takýchto trestných činov je páchaných v Bratislavskom kraji, za ktorým nasledujú Košický, Banskobystrický a Nitriansky kraj. Najmenej ekonomických trestných činov zaznamenávajú príslušníci PZ SR v Trnavskom, Trenčianskom a Žilinskom kraji.

Obrázok 7 Vývoj ekonomických trestných činov (podľa: [10])

Na základe vyššie uvedených indikátorov bezpečnosti za jednotlivé regióny za jednotlivé roky je možné zostaviť celkové poradie regiónov z hľadiska kriminality. Zohľadnený pri tom bude počet jednotlivých druhov kriminality v regiónoch.

V tabuľke 12 prvé stĺpce zobrazujú poradie regiónov podľa jednotlivých druhov kriminality, pričom posledný stĺpec zobrazuje celkové poradie regiónov z hľadiska všetkých druhov kriminality.

Tabuľka 1 Poradie regiónov podľa jednotlivých druhov kriminality

	Násilná kriminalita	Mravnostná kriminalita	Majetková kriminalita	Ostatná kriminalita	Zostávajúca kriminalita	Ekonomická kriminalita	Celkové poradie
Bratislavský	5	4	8	8	5	8	7
Trnavský	1	1	3	5	1	2	2
Trenčiansky	2	2	1	1	2	1	1
Nitriansky	4	5	2	3	4	5	3
Žilinský	6	3	5	2	7	3	4
Banskobystrický	7	6	6	6	6	6	6
Prešovský	3	8	4	4	3	4	5
Košický	8	7	7	7	8	7	8

Z hľadiska jednotlivých druhov kriminality sa spomedzi regiónov najhoršie umiestnil Košický samosprávny kraj. Dva druhy kriminality sú v tomto kraji najhoršie, pričom aj z hľadiska všetkých ďalších druhov kriminality je spomedzi všetkých regiónov druhý najhorší. Ako najlepší región sa z tohto pohľadu javí Trenčiansky samosprávny kraj.

Na to aby sa mohla zlepšiť, úroveň bezpečia v jednotlivých regiónoch je nevyhnutné, poznať aktuálny stav bezpečnostného prostredia. Na základe získaných výsledkov je potrebné sa zamerať na slabé miesta, ktoré sú v našom prípade množstvá jednotlivých trestných činov. Bezpečnosť na regionálnej úrovni zabezpečuje Policajný zbor Slovenskej republiky, na miestnej úrovni môže byť zriadená aj obecná, resp. mestská polícia, ktorá taktiež napomáha na zvyšovaní bezpečia. Aby sa ale dosiahla vyššia efektívnosť týchto orgánov je potrebné aby mali vedúci pracovníci odborné znalosti bezpečnostných manažérov a snažili sa o maximálnu spoluprácu. Taktiež sa spoločne sa zmeriavali na riešenie najproblémovnejších oblastí.

Jedným z nedostatkov pre zvyšovanie bezpečnostnej situácie v regiónoch z pohľadu kriminality sú aj nedostatočné kompetencie vyšších územných celkov v tejto oblasti. Vyššie územné celky na rozdiel od miest a obcí nie sú oprávnené prevádzkovať svoje vlastné bezpečnostné služby, ktoré by zaisťovali bezpečnosť v daných regiónoch. Vyššie územné celky sú v súčasnosti schopné poskytovať súčinnosť pre mestá a obce a napomáhať im personálne, materiálne, ale aj finančne pri zvyšovaní bezpečnostnej situácie.

ZÁVER

Kriminalita je zvláštny spoločenský fenomén, ktorý nepriaznivo ovplyvňuje vnímanie bezpečia jedinca, a tým aj jeho kvalitu života. Samospráva by sa mala usilovať o rozvoj svojho územia, ktorý je možné dosiahnuť len ak obyvatelia tohto územia budú žiť v bezpečnom prostredí. V jednotlivých regiónoch Slovenska je štruktúra kriminality rozdielna. Z hľadiska celkového počtu trestných činov je možné za najbezpečnejší kraj považovať Trenčiansky samosprávny kraj, naopak najnebezpečnejším krajom je Bratislavský a Košický samosprávny kraj.

Kraje ktoré vyšli v porovnaní horšie by sa mali usilovať zlepšiť aspoň na úroveň ostatných. Ostatné kraje by ale mali taktiež medziročne zlepšovať bezpečnosť vo svojom prostredí. Možné riešenie by bolo zameranie sa na obce poprípade lokality, kde je najviac kriminality a riešiť ju na danej úrovni pomocou rôznych preventívnych opatrení. Kraje by z tohto pohľadu mohli zohrať kľúčovú úlohu pri poskytovaní nenávratných finančných pôžičiek tým lokalitám (okresom, resp. mestám a obciam), ktoré dlhodobo zaznamenávajú nepriaznivú bezpečnostnú situáciu z hľadiska kriminality. Okrem toho by kraje mohli participovať na vydávaní príručiek, brožúr a letákov, ktoré by informovali občanov o špecifikách kriminality v danom regióne s cieľom zvyšovať povedomie týchto obyvateľov o bezpečnostnej situácii v regióne.

GRANTOVÁ PODPORA

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/0455/16.

LITERATÚRA

- [1] REITŠPÍS, J. a kol. 2004. *Manažérstvo bezpečnostných rizík*. Žilina : EDIS, 2004. ISBN 80-8070-328-0. 296 s.
- [2] KMOŠENA, M. 2009. Individuálna bezpečnosť ako psychologický problém. In: *Science & Military*. Roč. 2009, č. 1, s. 49-53.
- [3] VELAS, A., BYRTUSOVÁ, A. 2016. Aspekty výzkumu v oblasti bezpečnosti. In: *Security and crisis management in real environment*. III. ročník mezinárodní konference. European institute of security and crisis management, Praha. s. 58-64.
- [4] Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Bratislava. Dostupné na internete <<https://www.mod.gov.sk/data/files/833.pdf>>.
- [5] HOFREITER, L., BYRTUSOVÁ, A. 2016. *Indikátory bezpečnosti*. Radim Bačuvčík – VeRBuM , Zlín. 134 s.
- [6] BELAN, Ľ. 2015. *Bezpečnostný manažment. Bezpečnosť a manažérstvo rizika*. 1. časť, 2. časť – Bezpečnosť, Manažérstvo rizika. Žilinská univerzita v Žiline, Žilina. s. 353.
- [7] Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti
- [8] Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
- [9] BOROŠ, M., VELAS, A. 2017. Identifikácia faktorov bezpečnosti v obciach. In: *Bezpečné Slovensko a Európska únia 11. medzinárodná vedecká konferencia*. Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, Košice, s. 88-95.
- [10] Štatistika kriminality v Slovenskej republike 2004-2017. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Bratislava. Dostupné na internete <<https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml> >
- [11] ŠOLTÉS, V., JANUŠ, P., MARIŠ, L. 2014. Vývoj kriminality na Slovensku podľa jednotlivých druhov trestnej činnosti. In: *Bezpečnosť, extrémizmus, terorizmus 2014 zborník z medzinárodnej konferencie*. Východoeurópska agentúra pre rozvoj, Podhájska. s. 261-270.